

Nr 44.

Ankom till riksdagens kansli den 5 april 1932 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avgifter till de allmänna läroverkens kassor m. m.
(2:a avd.)

I den till riksdagen den 4 januari 1932 avlåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1932/1933 har Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln (punkt 159 av det vid statsverkspropositionen fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för nämnda dag) föreslagit riksdagen att i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde bli riksdagen förelagd, såsom bidrag till de allmänna läroverkens ljus- och vedkassor beräkna ett extra förslagsanslag av 250,000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i en till riksdagen avlåten, den 26 februari 1932 dagtecknad proposition, nr 133, vilken hänvisats till statsutskottet för förberedande behandling, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för sistnämnda dag, föreslagit riksdagen att

dels medgiva, att terminsavgiften till biblioteks- och materielkassorna vid de allmänna läroverken må från och med läsåret 1932/1933 utgå med ett belopp av högst tio kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att efter i varje särskilt fall gjord framställning medgiva förhöjning av densamma intill femton kronor;

dels såsom bidrag till täckande av de utgifter, som skola bestridas av ljus- och vedkassan vid allmänt läroverk, anvisa för budgetåret 1932/1933 ett extra förslagsanslag av 250,000 kronor, därav högst 20,000 kronor må, efter Kungl. Maj:ts beprövande, användas såsom bidrag till nedbringande för samtliga lärjungar av avgifterna till nämnda kassa i sådana fall, då desamma kunna anses alltför tyngande;

dels besluta, att manlig partiellt vikarierande ämneslärare vid allmänt läroverk och folkskoleseminarium samt manlig partiellt vikarierande adjunkt vid högre lärarinneseminariet skall i avlöning åtnjuta, 140 kronor,

vad angår vikarierande ämneslärare vid folkskoleseminarium, därest han är behörig till lektorstjänst vid folkskoleseminarium eller adjunktstjänst vid allmänt läroverk, samt vad angår annan vikarierande ämneslärare eller vikarierande adjunkt, därest han avlagt de examina och prov, som erfordras för behörighet till adjunktstjänst vid allmänt läroverk, eljest 120 kronor, för veckotimme räknat,

att kvinnlig partiellt vikarierande ämneslärare vid allmänt läroverk och folkskoleseminarium ävensom kvinnlig partiellt vikarierande adjunkt och partiellt vikarierande ämneslärarinna vid högre lärarinneseminariet skall i avlöning åtnjuta, 130 kronor, vad angår vikarierande ämneslärare vid folkskoleseminarium, därest hon är behörig till lektorstjänst vid folkskoleseminarium eller adjunktstjänst vid allmänt läroverk, samt vad angår annan vikarierande ämneslärare ävensom vikarierande adjunkt och vikarierande ämneslärarinna, därest hon avlagt de examina och prov, som erfordras för behörighet till adjunktstjänst vid allmänt läroverk, eljest 110 kronor, för veckotimme räknat,

att vad hittills stadgats angående årsarvode åt extra och vikarierande ämneslärare vid högre allmänt läroverk, högre lärarinneseminariet och statens folkskoleseminarium skall avse sådan lärare med full tjänstgöring;

dels besluta, att vad i gällande avlöningsbestämmelser för lärarpersonalen vid de allmänna läroverken, högre lärarinneseminariet, statens folkskoleseminarier, statens småskoleseminarier, statens blindundervisningsanstalter, vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte och de tekniska läroverken är föreskrivet därom, att befattningshavare, som undfår tjänstledighet av annan orsak än sjukdom, kan förpliktas att under ledigheten utöver sina tjänstgöringspenningar avstå så mycket av lönen, som för befattningens uppehållande erfordras eller eljest prövas skäligt, skall ändras därhän, att befattningshavare skall under enahanda förutsättning, där ej Kungl. Maj:t annorlunda förordnar, under ledigheten utöver sina tjänstgöringspenningar avstå så mycket av lönen, eller, vad angår lärarpersonalen vid högre lärarinneseminariet, statens folkskoleseminarier och de tekniska läroverken, så mycket av lönen eller i förekommande fall av hyresersättningen eller hyresbidraget, som för befattningens uppehållande erfordras;

dels ock besluta, att, där ej Kungl. Maj:t för visst fall annorlunda bestämmer, arvudet till vikarie för rektor vid institutet och förskolan för blinda å Tomtebodas skall utgå i enlighet med de grunder, som gälla i fråga om vikarie för rektor vid högre allmänt läroverk, samt till vikarie för rektor vid förskolan för blinda i Växjö och vid hantverksskolan i Kristinehamn för blinda samt för vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte i enlighet med de grunder, som gälla i fråga om vikarie för rektor vid realskola.

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet hänvisa till sistomförmälda statsrådsprotokoll.

Sedan åtskillig tid hava krav på en ändrad organisation av arbetet å rektorsexpeditionerna vid de allmänna läroverken och med dessa jämförbara läroanstalter gjort sig gällande. Närmast har man velat uppnå en begränsning av rektorernas växande arbetsbörda genom tillhandahållande i vidgad utsträckning på statsverkets bekostnad av skrivbiträde för utförande särskilt av de mera mekaniska expeditionsgöromålen. Samtidigt hava även i åtskilliga andra hänseenden från olika sammanslutningar och enskilda personer önskemål framställt beträffande olika sidor av de allmänna läroverkens administrativa och ekonomiska förvaltning. Frågan om en ändamålsenligare anordning av de allmänna läroverkens förvaltningsförhållanden gjordes även till föremål för uttalanden vid 1931 års riksdag.

Med anledning av Kungl. Maj:ts den 19 juni 1931 lämnade bemyndigande tillkallade chefen för ecklesiastikdepartementet undervisningsrådet K. A. W. Björck, rektorn E. Hernqvist och byråchefen R. Vide att såsom sakkunniga inom ecklesiastikdepartementet biträda med utredning rörande den för den ekonomiska förvaltningen vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter gällande ordningen ävensom härmed sammanhängande frågor, varvid tillika uppdrogs åt Björck att såsom ordförande leda de sakkunnigas förhandlingar. De sakkunniga avlämnade med skrivelse den 17 december 1931 sitt betänkande.

De av de sakkunniga föreslagna åtgärderna för omgestaltning av de vid utredningen ifrågakommande läroanstalternas förvaltning åsyfta först och främst att omedelbart eller medelbart begränsa förvaltningsarbetet.

De sakkunniga hava föreslagit vissa förenklingar av det nuvarande omständliga förfarandet vid rekvisition av avlöningsmedel jämte därav föranledda åtgärder, varförutom vissa mindre jämkningar i gällande avlöningsbestämmelser i förenklingssyfte ansetts önskvärda och möjliga. Räkenskapsföringen och den lokala revisionen vid de allmänna läroverken hava ävenledes varit föremål för uppmärksamhet. De sakkunniga hava jämväl uppehållit sig vid spörsmålet rörande inventering av räkenskaperna och härvidlag föreslagit vissa förändringar. Beträffande rektorernas övriga förvaltningsgöromål hava de sakkunniga ingått i en närmare granskning av hithörande författningsbestämmelser och därvid sökt avvägbringa förenklingar i arbetsbesparande syfte. Sålunda har förfarandet vid beviljande av tjänstledighet och förordnande av vikarier för kortare tid ansetts utan olägenhet kunna omläggas så, att rektor, respektive i vissa fall vederbörande lokala styrelse inträder såsom beslutande, där nu medverkan av central myndighet påkallas.

Medan de åtgärder, som hittills antytts, i större eller mindre utsträckning äga tillämplighet på samtliga av utredningen berörda läroanstalter,

hava de sakkunniga haft att överväga en grupp av frågor, vilkas räckvidd varit begränsad till de allmänna läroverken. De olika kassor, som inginge i dessa läroanstalters medelsförvaltning, hade funnits i behov av omläggning i skilda hänseenden, främst i syfte dels att garantera nödig kontroll över samtliga inflytande medel, dels att möjliggöra en friare dispositionsrätt beträffande vissa medel. I förstnämnda avseende hade föreslagits en något ändrad fördelning av inflytande inkomster på de olika kassorna, varvid samtidigt tillmötesgåetts det uttalade önskemålet om klarare gränslinjer dem emellan. Det andra huvudkravet hade syntts de sakkunniga lämpligen böra vinna beaktande på så sätt, att den nuvarande premie- och fattigkassan ombildades till en understöds- och premiekassa, som skulle tillföras väsentligen ökade inkomster av såväl inskrivningsavgifter som räntemedel. I syfte att sätta rektor i tillfälle att såväl understödja behövande lärjungar som ock bekosta andra åtgärder till främjande av ungdomens undervisning och fostran hade bestämmelser härom föreslagits böra ingå i läroverksstadgan. I samband därmed hade i viss utsträckning beaktats önskemålet att bereda den föreskrivna s. k. friluftsvärksamheten ekonomiskt stöd, utan att för detta ändamål det skulle påkallas särskilt anslag å riksstaten eller upprättandet av en ny kassa. Slutligen hava de förhållanden, som sammanhånga med frågan om befrielse från eller nedläggning i terminsavgifterna, ägnats närmare uppmärksamhet, och vissa jämkningar i nuvarande ordning hava föreslagits.

De förenklingar i det administrativa förvaltningsarbetet, som på detta vis vunnits, hade icke ansetts utesluta kravet på ett rationellt ordnande av frågan om biträden på rektorexpeditionerna. De sakkunniga hava i detta hänseende framlagt vissa förslag.

Över de sakkunnigas förslag i vad angår frågorna om terminsavgifterna vid de allmänna läroverken och bestämmelser rörande avlöning åt lärarpersonal har skolöverstyrelsen, efter hörande av vederbörande länsstyrelser, domkapitel, lokalstyrelser, rektorer och lärarkollegier m. fl., avgivit utlåtande den 4 februari 1932. I detta utlåtande har överstyrelsen även tagit hänsyn till en av statens organisationsnämnd den 19 december 1931 avgiven skrivelse med förslag till vissa ändringar angående grunderna för befrielse från bidrag till de allmänna läroverkens ljus- och vedkassor. Vidare hava utlåtanden över sakkunnigförslaget avgivits av statskontoret den 21 januari 1932 och av riksräkenskapsverket den 1 februari 1932.

Departementschefen har inledningsvis anfört följande:

Betänkandet innehåller till sin huvuddel förslag, som torde ankomma på Kungl. Maj:ts prövning i administrativ ordning. Med tanke på detta vill jag särskilt erinra, att enligt de sakkunnigas mening den kollegiala medelsansvarigheten skulle avskaffas och ersättas med andra redovisningsanordningar. Vissa frågor äro emellertid av beskaffenhet att böra föreläggas riksdagen. Jag syftar då på följande frågor, beträffande vilka de sakkunniga yttrat sig och avgivit särskilda förslag:

- 1) vissa terminsavgifter vid de allmänna läroverken;
- 2) ändring i bestämmelserna rörande avlöning åt lärarpersonalen vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter;
- 3) skrivbiträden å rektorsexpeditionerna.

Den senast berörda frågan, nämligen angående skrivbiträden å rektorsexpeditionerna, förutsätter emellertid för sin definitiva lösning en nyreglering av de utgående arvodena, vilken ställer ökade krav på anslag för ändamålet. Det är givet, att jag under nuvarande förhållanden icke kan upptaga densamma till prövning. Härmed torde få anstå, tills det statsekonomiska läget sådant medgiver. Med denna frågas lösning torde så mycket hellre kunna tills vidare bero som de förenklingar av de vederbörande läroanstalter åvilande administrativa uppgifter, som nu på grundvalen av sakkunnigförslaget i övrigt kunna genomföras, torde bereda rektorerna åtskillig lättnad i arbetet.

I anslutning till vad sålunda anförts, har departementschefen till en början upptagit frågan om terminsavgifterna vid de allmänna läroverken och därvid — efter en utförlig redogörelse för nu rådande förhållanden, de av de sakkunniga i dessa hänseenden framlagda förslagen, de över dessa förslag avgivna yttrandena av skolöverstyrelsen och statskontoret ävensom ett av statens organisationsnämnd framlagt förslag i ämnet, beträffande vilket allt utskottet tillåter sig att hänvisa till statsrådsprotokollet, sid. 6—48 — för egen del anfört bland annat följande:

Den uppgift, som i nu förevarande avseende förelegat för de sakkunniga, har varit av övervägande teknisk natur. Det har gällt att söka uppnå en ordning, som bättre än den hittills tillämpade möjliggör överblick över läroverkens ekonomiska förhållanden och klart avgränsar de skilda kassornas uppgifter. Däremot har det icke ingått i de sakkunnigas uppdrag att överväga en nyordning av förhållandena på området. Förslag till en genomgripande sådan, på grundval av en helt avgiftsfri undervisning och med driftkostnaderna fördelade mellan staten och vederbörande läroverkskommun, har för övrigt på sin tid framlagts av skolkommissionen, men i samband med den för 1927 års riksdag framlagda reformen av de allmänna läroverken icke ansetts böra föranleda framställning till riksdagen. Uppenbarligen är det nuvarande statsfinansiella läget en tillräcklig anledning att icke heller nu ifrågasätta åtgärder, som skulle väsentligen öka statsverkets kostnader för den högre undervisningens upprätthållande.

Med de förutsättningar, från vilka de sakkunniga haft att utgå, synes mig det föreliggande förslaget i huvudsak väl ägnat att undanröja de påtalade bristerna i de allmänna läroverkens ekonomiska förvaltningsordning. Jag finner sålunda goda skäl anförda för bibehållande av de tre hittillsvarande kassorna, byggnadsfonden, biblioteks- och materielkassan samt den av de sakkunniga under beteckningen understöds- och premiekassan upptagna. Likaledes anser jag, att de sakkunniga på ett i det hela lyckligt sätt angivit de uppgifter, som skulle tillkomma de olika kassorna.

Vad angår spörsmålet om lärjungarnas avgifter till de skilda kassorna samt de inkomster, som i övrigt skulle tillföras desamma, har skolöverstyrelsen i ett avseende gjort gällande en från de sakkunnigas avvikande uppfattning, som synes mig förtjänt av beaktande. Sakkunnigförslaget innebär, att terminsavgiften till byggnadsfonden skulle under vissa förut-

sättningar kunna höjas från fem till tio kronor. I fråga om biblioteks- och materielkassan hava de sakkunniga föreslagit, att avgiften definitivt skulle fastställas till högst tio kronor. Skolöverstyrelsen åter hävdar, att anledning till förhöjning av förstberörda avgift saknas, medan däremot ett bestämt påvisbart behov under vissa betingelser förefinns för en ökning av sistnämnda avgift till 15 kronor. Av de skäl överstyrelsen anfört har jag blivit övertygad, att denna senare utväg är den, som bäst tillgodoser läroverkens intressen. Jag håller sålunda före, att avgiften till biblioteks- och materielkassan nu bör normalt fastställas till högst tio kronor, men att möjlighet bör föreligga att i trängande fall öka densamma till 15 kronor. För sådan höjning synes dock medgivande böra inhämtas av Kungl. Maj:t.

Med nämnda jämkning torde det föreliggande förslaget i nu berörda del böra godtagas.

I detta sammanhang har jag att överväga ytterligare en angelägenhet, som både ur läroverkens och ur budgetsynpunkt är av ganska stor räckvidd. Jag åsyftar frågan om bidrag av statsmedel till de allmänna läroverkens ljus- och vedkassor, i syfte att obemedlade lärjungar må kunna erhålla lindring i de till dessa kassor utgående terminsavgifterna. Anslag för detta ändamål har anvisats från och med budgetåret 1928/1929 med successivt ökade belopp. För innevarande budgetår utgår anslaget med 284,000 kronor, varav dock 20,000 kronor avsetts att bereda allmän lindring av avgifterna i fråga vid vissa läroverk med särskilt höga kostnader för bränsle m. m. Under innevarande läsår utgår bidraget på sådant sätt, att obemedlade lärjungar erlægga allenast $\frac{1}{5}$ av det belopp, med vilket avgiften till ljus- och vedkassan eljest utgår vid vederbörande läroverk, medan statsverket tillskjuter återstoden.

Enligt den av 1928 års riksdag godtagna planen för statens ifrågavarande bidragsverksamhet skulle från och med budgetåret 1932/1933 förutsättningar föreligga för fullständig befrielse från avgiften till ljus- och vedkassan — den enda i fråga om vilken tidigare ingen lindring kunnat förekomma — och därmed också för realiserande av det behjärtansvärda önskemålet om möjlighet till helt avgiftsfri undervisning vid statens läroverk. För möjliggörande härav har skolöverstyrelsen beräknat, att det erforderliga förslagsanslaget behöver höjas med 66,000 kronor och sålunda utgå med 350,000 kronor, samt hemställt om framställning till riksdagen av denna innebörd.

De sakkunniga hava ingått i ett närmare övervägande av olika hithörande förhållanden och därvid uttalat, att genom viss omläggning av de stadgade grunderna för befrielse från eller nedsättning i terminsavgifterna anslagsbehovet för nämnda ändamål skulle kunna begränsas till 250,000 kronor. Jag vill ock erinra, att statens organisationsnämnd i sin framställning påkallat åtgärder av i det väsentliga enahanda syftning.

För de sakkunnigas ingående överväganden i denna punkt har jag utförligt redogjort, och anser jag mig här kunna begränsa mig till att framhålla, att förslaget bygger på den förvisso riktiga grundsatsen, att *alla verkligt behövande lärjungar böra komma i åtnjutande av helt avgiftsfri undervisning vid statens läroverk*. När det gäller de lärjungar, åt vilka med hänsyn till graden av behov nedsättning i avgifterna till läroverkets kassor bör beredas, framlägga de ett detaljerat förslag, vars huvudtanke är den, att nedsättningen bör drabba *samtliga* kassor i lika mån, därvid

staten, i principiell anslutning till vad som skett under senare år, bör träda emellan för täckande av all den förlust, som ljus- och vedkassan av nu nämnd anledning får vidkännas.

Statens organisationsnämnd har för den av nämnden ifrågasatta omläggningen anvisat tvenne utvägar. Antingen skulle såsom villkor för befrielse från avgiften till ljus- och vedkassan uppställas, att befrielse erhållits jämväl från avgifterna till de övriga kassorna. Eller ock skulle ljus- och vedkassan jämställas med läroverkets övriga kassor på det sättet, att för de fall, där befrielse från avgifterna till samtliga kassorna icke kan äga rum, tillskapas möjlighet till en nedsättning i avgifterna över hela linjen, proportionsvis lika för alla kassorna. Denna sistnämnda anordning, vilken organisationsnämnden finner giva tillfälle till bättre anpassning efter elevernas olika förmögenhetsställning än den andra, sammanfaller sålunda med de sakkunnigas förslag.

Medan statskontoret godtagit sakkunnigförslaget, har detsamma föranlett åtskilliga erinringar från skolöverstyrelsen. Överstyrelsen vill visserligen inför de statsfinansiella svårigheterna icke motsätta sig en omläggning. Men överstyrelsen har icke ansett sig kunna tillstyrka en ordning, som skulle ställa biblioteks- och materielkassan i sämre ställning än för närvarande. Överstyrelsen framlägger i detta syfte ett modifierat förslag, enligt vilket befrielse från avgifterna till statsverket och till läroverkets kassor skulle meddelas i en bestämd ordning, alltefter graden av lärjungens behov. Jämväl enligt detta förslag skulle möjlighet föreligga att erhålla fullständig befrielse från alla avgifter.

Huvudskälet för skolöverstyrelsens avböjande av sakkunnigförslaget är, såsom redan antytts, att biblioteks- och materielkassan skulle bli mindre väl tillgodosedd än fallet varit under de år — från och med läsåret 1928/1929 — då den nya ordningen varit i tillämpning. Denna synpunkt har emellertid ingalunda varit främmande för de sakkunniga. Tvärtom hava dessa låtit sig angeläget vara att med tillgängligt material belysa förslagets verkningar för läroverkens ekonomi och avvägt detsamma med tanke på att rubbningen må bli så föga kännbar som möjligt.

Förhållandet är obestriddligen det, att den betydelsefulla åtgärd, som på grund av 1927 års riksdags principuttalande vidtogs av 1928 års riksdag till underlättande av obemedlade lärjungars studier vid allmänna läroverk, i verkligheten kommit att få en väsentligen annan och vidare innebörd än som avsetts. Syftet var, såsom av riksdagsskrivelsen framgår, att bereda möjlighet för den kategori lärjungar, som erlade avgift *endast* till ljus- och vedkassan, att erhålla befrielse från denna, varigenom deras undervisning skulle kunna bli helt kostnadsfri. Sedermera har läget förändrats såtillvida, att, i samband med införandet av statsbidrag till ljus- och vedkassan, läroverken i alltmera minskad omfattning meddelat lindring i avgifterna till biblioteks- och materielkassan. I stället för en grupp lärjungar, vilkas enda avgift utgjorde den till ljus- och vedkassan, har uppstått en annan, som erlägger avgift allenast till biblioteks- och materielkassan. Man kan alltså uttrycka saken så, att genom statens åtgöranden i fråga om ljus- och vedkassan biblioteks- och materielkassan beretts ett indirekt understöd.

De sakkunnigas och organisationsnämndens härutinnan överensstämmande förslag gå nu ut på att skapa en ordning, vilken realiserar i full utsträckning det syfte som med åtgärden i fråga avsågs. Och därvid har

man, just för att icke biblioteks- och materielkassorna skola behöva i alltför hög grad bliva lidande, tänkt sig en repartisering mellan olika kassor, varigenom tillika beredes möjlighet för ett mera rättvist avvägande av lindringen i avgifterna för lärjungar av växlande behovsgrad.

I avseende på statens ekonomiska medverkan förutsätter denna plan en dubbel ändring i den för närvarande tillämpade ordningen. De mest behövande lärjungarna skola erhålla *full* befrielse från avgift och därvid ljus- och vedkassan helt ersättas av statsverket för de avgiftsbelopp, som den gått förlustig. Men därjämte skola sådana lärjungar, som finnas vara i behov av nedsättning i totalavgiften, kunna erhålla *partiell* befrielse från avgiften till nämnda kassa, och förutsättes härvid, att statsverket ersätter jämväl de avgiftsbelopp, som på grund av sådan nedsättning berövas kassan.

Vad angår utformningen av skolöverstyrelsens förslag i nu berörda avseende, torde det icke kunna bestridas, att detsamma i förhållande till de sakkunnigas är behäftat med vissa brister, även om det har förtjänsten att något bättre tillgodose biblioteks- och materielkassan.

Sälunda rubbar förslaget den alltifrån statsavgifternas införande bestående ordningen, att befrielse i första hand skall lämnas från dessa avgifter. Ytterligare gäller, att byggnadsfonden skulle bliva relativt svagt tillgodosedd, en eventualitet som säkerligen är ägnad att möta starka betänkligheter inom läroverkskommunerna.

Redan med hänsyn till dessa omständigheter är jag benägen giva företräde åt de sakkunnigas med organisationsnämndens sammanfallande förslag. Jag har så mycket större anledning att intaga en sådan ståndpunkt som överstyrelsen å ena sidan förklarar sig icke med säkerhet kunna beräkna de föreslagna bestämmelsernas inverkan på beloppet av de av statsmedel utgående ersättningarna till ljus- och vedkassorna, och å andra sidan medgivit, att kraven på statskassan på grund av desamma kunna väntas ökade.

Sedan jag sälunda i princip funnit mig böra godtaga de av de sakkunniga angivna allmänna grunderna för avgifternas utgående vid fall av nedsättning, vill jag allenast tillfoga, att deras förslag i övrigt beträffande sättet för prövningen m. m. av hithörande ärenden samtliga synas mig innebära påtagliga förbättringar och ägnade att skapa reda och rättvisa vid handläggningen.

Vad slutligen angår det belopp, varmed anslaget till bidrag till de allmänna läroverkens ljus- och vedkassor bör upptagas för budgetåret 1932/1933, hava de sakkunniga beräknat detsamma till 250,000 kronor, därav 20,000 kronor skulle disponeras för att efter Kungl. Maj:ts beprövande utgå såsom bidrag till nedbringande för samtliga lärjungar av avgifterna till ljus- och vedkassan i sådana fall, då desamma kunna anses alltför tyngande. Beräkningarna i fråga hava lämnats utan erinran av såväl skolöverstyrelsen som statskontoret. För min del finner jag mig böra förorda, att anslag äskas till sagda belopp och med angivna fördelning.

Departementschefen har härefter övergått till att behandla de av de sakkunniga framlagda förslagen beträffande avlöning åt lärarpersonal vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter och därvid till en början framhållit, att dessa förslag först och främst beröra frågan om formerna för beviljandet av tjänstledighet och meddelande av förordnande vid fall av

tjänstledighet och vakans vid de allmänna läroverken och vissa andra läroanstalter. I andra hand avsåge förslagen åtskilliga förändringar i avlöningsbestämmelserna för lärarpersonalen, närmast föranledda av vad de sakkunniga föreslagit i fråga om tjänstledighet o. s. v.

Efter en redogörelse för nuvarande bestämmelser i ämnet, de av de sakkunniga i dessa hänseenden framlagda förslagen samt skolöverstyrelsens yttrande i denna del (sid. 53—61 i statsrådsprotokollet) har departementschefen för egen del anfört bland annat följande:

Såsom jag redan inledningsvis framhållit, åsyfta de av de sakkunniga föreslagna ändringarna i gällande avlöningsförfattningar uteslutande att möjliggöra vissa i hög grad önskvärda förenklingar inom de allmänna läroverkens m. fl. läroanstalters administration. De olika uppslagen i detta avseende hava i allt väsentligt godtagits av statskontoret och skolöverstyrelsen. Även jag finner mig böra i huvudsak biträda vad som härutinnan föreslagits, och torde de ifrågavarande ändringarna böra underställas riksdagens prövning.

Skolöverstyrelsen har i detta sammanhang jämväl påkallat flera andra ändringar i avlöningsbestämmelserna. Dessa avse dels fördelningen i lön- och tjänstgöringspenningar av det särskilda arvode å 300 kronor, vilket tillkommer rektor samt ordinarie lektor och adjunkt vid provårsläroverk, dels fastställande av arvode för partiellt vikarierande övningsskollärare vid högre lärarinneseminariet och folkskoleseminarierna samt partiellt vikarierande ämnes- och övningsskollärare vid statens småskoleseminarier, dels slutligen viss utvidgning av extra ordinarie lärares rätt till understöd under förfall på grund av sjukdom.

Även om vissa skäl kunna anföras för att nu tillmötesgå överstyrelsens önskemål i angivna avseenden, synas mig de båda förstnämnda förslagen icke äga så nära samband med den föreliggande frågan om förenklingar i läroanstalternas administration, att det må synas oavvisligt att nu upptaga dem till närmare prövning. Och vad angår frågan om i visst avseende vidgad rätt för extra ordinarie lärare att komma i åtnjutande av understöd under förfall på grund av sjukdom, torde denna angelägenhet såsom berörande ett ämne, som redan i annat sammanhang bragts under riksdagens prövning, icke nu kunna föranleda någon åtgärd.

I detta sammanhang torde jag tillika i korthet böra erinra om ytterligare en åtgärd, som i förenklingssyfte föreslagits av de sakkunniga. De sakkunniga hava riktat uppmärksamheten därå, att jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 20 november 1816 ett bidrag å sammanlagt 15,000 kronor av Stockholms stad utgår till huvudstadens läroverk. Beloppet tages helt i anspråk för bestridande i växlande utsträckning av avlöningen åt ett trettiotal olika ämnes- och övningslärare vid vissa av de äldre läroverken under motsvarande minskning av den till dessa lärare å stat utgående avlöningen. Det ligger i öppen dag, att genom denna anordning den månatliga beräkningen av de ifrågavarande lärarnas avlöning väsentligen försvaras. För avlägsnande av dessa svårigheter hava de sakkunniga ansett, att Stockholms stads ifrågavarande bidrag i sin helhet bör tillföras reservationsanslaget till de allmänna läroverken och de olika befattningshavarnas avlöning upptagas utan fyllnadsbelopp i enlighet med fastställda normer för avlöningens utgående.

Häremot har skolöverstyrelsen framhållit, att spørsmålet om det ifrågasatta bidragets fortsatta utgående i annan ordning vore föremål för prövning, och på denna grund avstyrkt sakkunnigförslaget. Statskontoret har erinrat om att ämbetsverket i utlåtande den 21 december 1931 avstyrkt ifrågasatt förändrad användning av detta bidrag. Bidraget torde, anförd statskontoret vidare, för framtiden kunna antingen redovisas under rikstatsens inkomsttitel »Diverse inkomster» eller såsom särskild inkomstpost å reservationsanslaget till de allmänna läroverken. Den senare anordningen torde vara att föredraga med hänsyn till bidragets ändamål. Den i samband härmed föreslagna förändringen i fråga om lönernas upptagande i vederbörliga stater ansåge sig statskontoret böra tillstyrka.

Även om visst formellt fog må kunna föreligga för den av överstyrelsen gjorda invändningen, kan jag icke tillmäta den sådan vikt, att jag fördenkskull vill undandraga mig att medverka till den praktiska och arbetsbesparande åtgärd, varom de sakkunniga hemställt. Bidragsbeloppet utgår för närvarande och lär icke utan riksdagens uttryckliga medgivande kunna disponeras på annat sätt än hittills skett. Skulle de fortsatta övertvägandena leda till att en annan ordning härutinnan befinnes önskvärd eller lämplig, kan densamma givetvis lika väl bringas i tillämpning, om bidraget bokföres i en samlad post eller om detsamma fördelas på ett trettio-tal olika befattningshavare. På denna grund kan jag icke finna hinder möta för Kungl. Maj:t att redan från och med nästa budgetår vidtaga den förenklingsåtgärd, varom är fråga. På sätt statskontoret förordat, torde härvid det ifrågasatt bidraget böra upptagas såsom särskild inkomstpost under reservationsanslaget och årligen inlevereras till statskontoret.

Slutligen önskar jag, i anslutning till vad jag redan inledningsvis varit i tillfälle betona, ytterligare framhålla, att den av de sakkunniga föreslagna omläggningen av skrivbiträdesinstitutionen av statsfinansiella skäl visserligen icke kan föranleda framställning till innevarande års riksdag. Denna omständighet bör emellertid icke få utgöra ett hinder för att i all den utsträckning förhållandena medgiva och göra önskvärt den nuvarande ordningen må kunna anpassas efter den, som avses att ersätta densamma, synnerligast som skolöverstyrelsen gentemot sakkunnigförslaget i denna del icke haft några allvarligare erinringar att göra. Jag föreställer mig, att det för rektorerna skulle innebära bestämd fördel, om genom föreskrift i administrativ väg möjlighet öppnas att med större frihet, än som hittills varit medgiven, kunna välja biträde å rektorsexpeditionen. Likaledes torde det förtjäna övertvägas att, i samband med den föreslagna utvidgningen av dispositionsrätten över ljus- och vedkassans medel till att avse jämväl ersättning för renskrivning och kollationering, bemyndiga skolöverstyrelsen att vid den ämbetsverket åliggande fördelningen av anslaget till skrivbiträden å rektorsexpeditionerna beakta de till grund för sakkunnigförslaget liggande synpunkterna. Såvitt jag kan finna, skulle genom en dylik anordning möjlighet öppnas att inom det nuvarande anslagets ram uppnå en, med hänsyn till de olika läroverkens skiftande förhållanden, rättvisare avvägning av bidragsbeloppen och såmedelst avgjorda fördelar vinnas för arbetet å rektorsexpeditionerna vid särskilt de större läroverken.

Utskottets
yttrande.

Det här föreliggande förslaget synes utskottet vara ägnat att i icke oväsentlig grad bidraga till åstadkommandet av större enkelhet, reda och

ordning i fråga om läroverkens ekonomiska förvaltning. Då härtill kommer, att förslaget medför kostnadsminskning för statsverket, anser utskottet goda skäl föreligga för riksdagen att för sin del godkänna det samma. Utskottet tillstyrker alltså Kungl. Maj:ts förslag.

Av propositionen (sid. 58—59) inhämtas, att skolöverstyrelsen hemställt om viss komplettering av de bestämmelser, som i kungörelsen nr 660/1918 äro meddelade i fråga om rätt för extra ordinarie lärare att under tjänstledighet för sjukdom uppbära viss del av honom eljest tillkommande arvode. Enligt nu gällande bestämmelser utgör förutsättningen för sådan rätt, att läraren före förordnandet tjänstgjort vid *allmänt läroverk eller folkskoleseminarium* minst ett år. Enligt överstyrelsens mening borde även tjänstgöring vid *högre lärarinneseminarier* och *de tekniska läroverken* få räknas till godo i detta hänseende. Att så ej redan vore förhållandet, berodde enligt överstyrelsens mening på ett förbiseende. Utskottet vill för sin del ansluta sig till överstyrelsens uppfattning om skäligheten av en ändring i detta hänseende, varom förslag torde i vederbörlig ordning böra föreläggas riksdagen.

Utskottet hemställer alltså, att riksdagen må

a) medgiva, att terminsavgiften till biblioteks- och materielkassorna vid de allmänna läroverken må från och med läsåret 1932/1933 utgå med ett belopp av högst tio kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att efter i varje särskilt fall gjord framställning medgiva förhöjning av det samma intill femton kronor;

b) såsom bidrag till täckande av de utgifter, som skola bestridas av ljus- och vedkassan vid allmänt läroverk, anvisa för budgetåret 1932/1933 ett extra förslagsanslag av 250,000 kronor, därav högst 20,000 kronor må, efter Kungl. Maj:ts beprövande, användas såsom bidrag till nedbringande för samtliga lärjungar av avgifterna till nämnda kassa i sådana fall, då desamma kunna anses alltför tyngande;

c) besluta, att manlig partiellt vikarierande ämneslärare vid allmänt läroverk och folkskoleseminarium samt manlig partiellt vikarierande adjunkt vid högre lärarinneseminarier skall i avlöning åtnjuta, 140 kronor, vad angår vikarierande ämneslärare vid folkskoleseminarium, därest han är behörig till lektorstjänst vid folkskoleseminarium eller adjunktstjänst vid allmänt läroverk, samt vad angår annan vikarierande ämneslärare eller vikarierande adjunkt, därest han avlagt de examina och prov, som erfordras för behörighet till adjunktstjänst vid allmänt läroverk, eljest 120 kronor, för veckotimme räknat,

att kvinnlig partiellt vikarierande ämneslärare vid allmänt läroverk och folkskoleseminarium ävensom kvinnlig partiellt vikarierande adjunkt och partiellt vikarierande ämneslärarinna vid högre lärarinneseminariet skall i avlöning åtnjuta, 130 kronor, vad angår vikarierande ämneslärare vid folkskoleseminarium, därest hon är behörig till lektorstjänst vid folkskoleseminarium eller adjunktstjänst vid allmänt läroverk, samt vad angår annan vikarierande ämneslärare ävensom vikarierande adjunkt och vikarierande ämneslärarinna, därest hon avlagt de examina och prov, som erfordras för behörighet till adjunktstjänst vid allmänt läroverk, eljest 110 kronor, för vecko-timme räknat,

att vad hittills stadgats angående årsarvode åt extra och vikarierande ämneslärare vid högre allmänt läroverk, högre lärarinneseminariet och statens folkskoleseminarium skall avse sådan lärare med full tjänstgöring;

d) besluta, att vad i gällande avlöningsbestämmelser för lärarpersonalen vid de allmänna läroverken, högre lärarinneseminariet, statens folkskoleseminarier, statens småskoleseminarier, statens blindundervisningsanstalter, vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte och de tekniska läroverken är föreskrivet därom, att befattningshavare, som undfår tjänstledighet av annan orsak än sjukdom, kan förpliktas att under ledigheten utöver sina tjänstgöringspenningar avstå så mycket av lönen, som för befattningens uppehållande erfordras eller eljest prövas skäligt, skall ändras därhän, att befattningshavare skall under enahanda förutsättning, där ej Kungl. Maj:t annorlunda förordnar, under ledigheten utöver sina tjänstgöringspenningar avstå så mycket av lönen, eller, vad angår lärarpersonalen vid högre lärarinneseminariet, statens folkskoleseminarier och de tekniska läroverken, så mycket av lönen eller i förekommande fall av hyresersättningen eller hyresbidraget, som för befattningens uppehållande erfordras;

e) besluta, att, där ej Kungl. Maj:t för visst fall annorlunda bestämmer, arvudet till vikarie för rektor vid institutet och förskolan för blinda å Tomtebodas skall utgå i enlighet med de grunder, som gälla i fråga om vikarie för rektor vid högre allmänt läroverk, samt till vikarie för rektor vid förskolan för blinda i Växjö och vid hantverkskolan i Kristinehamn för blinda samt för vårdanstalten i

Lund för blinda med komplicerat lyte i enlighet med de grunder, som gälla i fråga om vikarie för rektor vid realskola.

Stockholm den 5 april 1932.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Närvarande: se under utlåtandet nr 39.
